

2. Система організаційно-економічних механізмів функціонування основних агропродовольчих підкомплексів рослинництва України / О.М. Шпичак, О.В. Боднар, І.В. Кобута та ін.; за ред. О.М. Шпичака. – К.: ЗАТ «Нічлава». – 2009. – 406 с.

3. Лукинов І.І. Вибрані праці. У двох книгах. – Кн. 2. / І.І. Лукинов – К.: ННЦ «ІАЕ». – 2007. – 794 с.

4. Олійник О.В. Паритет цін на фактори виробництва та тенденції економічного розвитку / О.В. Олійник, Т.І. Олійник // Економіка АПК. – 2007. – № 7. – С. 120–125

5. Пасхавер Б. Цінова конкурентність аграрного сектора / Б. Пасхавер // Економіка України. – 2007. – № 1. – С. 78–87

6. Ціноутворення в умовах формування ринкових відносин в АПК; [П.Т. Саблук, В.П. Ситник, О.М. Шпичак та ін.]. – К.: ІАЕ. – 1997. – 502 с.

7. Борхунов Н. Методология определения паритетных отношений в агропромышленном комплексе / Борхунов Н., Родионова О., Кошолкина Л. // АПК: экономика, управление. – № 1. – 2009. – С. 43–48

8. Ушачев И.Г. Системные проблемы воспроизводства в аграрном секторе России / И.Г. Ушачев, А.Ф. Серков, В.С. Чекалин // Економіка АПК. – 2014. – № 7. – С. 143–149.

9. Проблеми ціноутворення в контексті купівельної спроможності населення та інфляційних процесів / Шпичак О.М. // Економіка АПК. – 2016. – № 6 – С. 59–64

ЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ «РЕГУЛЯТИВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ» В ПОДАТКОВОМУ РЕГУЛЮВАННІ

THE SIGNIFICANCE OF THE «REGULATORY POTENTIAL» IN TAX REGULATION

У статті розглянуто поняття «регулятивний потенціал» та його значення у податковому регулюванні. Розглянуто дефініцію поняття «регулятивний потенціал», підходи до його визначення. Визначено позицію регулятивного потенціалу по відношенню до податкового регулювання. Обґрунтовано значимість реалізації регулятивного потенціалу у процесах податкового регулювання. Визначено наявність регулятивного потенціалу в інструментах податкового регулювання. Обґрунтовано значимість реалізації регулятивного потенціалу в економічних процесах.

Ключові слова: потенціал, регулятивний потенціал, податкове регулювання, інструменти податкового регулювання, економічні процеси.

В статье рассмотрено понятие «регулятивный потенциал» и его значение в налоговом регулировании. Рассмотрена дефиниция понятия «регулятивный потенциал», подходы к его определению. Определена позиция регулятивного потенциала по отношению к налоговому регулированию. Обоснована значительность

реализации регулятивного потенциала в процессах налогового регулирования. Определено наличие регулятивного потенциала в инструментах налогового регулирования. Обоснована значимость реализации регулятивного потенциала в экономических процессах.

Ключевые слова: регулятивный потенциал, регуляторная функция, налоговое регулирование, инструменты налогового регулирования, экономические процессы.

The article discusses the concept of “regulatory potential” and its significance in tax regulation. Considered the definition of the term “regulatory potential”, approaches to the definition of this concept. Defined the position of the regulatory potential in relation to tax regulation. Justified the possibility of implementing regulatory potential to process tax regulations. Determined whether regulatory potential of instruments in tax regulation. Justified the importance of the implementation of regulatory potential in economic processes.

Keywords: regulatory potential, regulatory function, tax regulation, instruments of tax regulation, economic processes.

УДК 336.027

Гомон М.В.

аспірантка кафедри оподаткування
Харківський національний економічний
університет імені Семена Кузнеця

Постановка проблеми. У процесах регулювання економікою країни все більше посилюється роль регулятивного потенціалу, адже це поняття є показником регулюючого впливу та пов'язане із рівнем конкурентоспроможності як держави загалом, так і суб'єктів господарювання зокрема. З цього випливає актуальність дослідження та реалізації регулятивного потенціалу в економічних процесах. Державне регулювання економіки – це вплив держави на діяльність суб'єктів господарювання з метою забезпечення нормальних умов

функціонування ринкового механізму. Це – складний процес, до якого належить процедура розробки економічної політики, обґрунтування її положень, вибір методів та засобів її проведення. Властивості регулятивних функцій держави залежать від рівня розвитку продуктивних сил країни, її політичної орієнтації, соціальної структури, національних властивостей. Податкове регулювання є одним із методів бюджетно-податкової політики, як однієї зі складових державної політики та державного регулювання. Через механізм податкового регу-

лювання реалізується регулятивна функція державної політики. Тому доцільно розглянути таке поняття, як регулятивний потенціал у процесах податкового регулювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питанням регулятивних процесів та податкового регулювання приділялася значна увага. На ці теми були здійснені дослідження таких науковців, як: Василик О.Д., Ворсовський О.Л., Іванов Ю.Б., Карпова В.В., Крисоватий А.І., Мельник П.В., Новицька Н. Педченко Н.С., В., Соколовська А.М., Сосненко Л.С. Незважаючи на значні праці вчених з тематики регулювання, таке поняття, як регулятивний потенціал розглядалося мало, його значення у процесах регулювання є недостатньо дослідженим.

Постановка завдання. Метою дослідження є виявлення відношення поняття регулятивного потенціалу до системи податкового регулювання та значимості регулятивного потенціалу в процесах податкового регулювання.

Виклад основного матеріалу дослідження.

У науці термін потенціал походить з фізики (від латинського «potentia» – сила), він означає кількість енергії, яку накопичила система і яку вона спроможна реалізувати в роботі. В економіці потенціал означає сукупність всіх наявних засобів, можливостей, ресурсів, продуктивних сил і т. ц, що можуть бути використані в якій-небудь галузі, ділянці, сфері для вирішення якого-небудь завдання, досягнення певної мети [2].

Поняття «потенціал» набуло широкого вжитку в різних сферах діяльності, а саме:

- потенціал стосовно природничих наук (магнітний, електричний, хімічний);
- потенціал країни, військовий потенціал, природно-господарський потенціал;
- виробничий, економічний, ресурсний потенціал;
- стратегічний, потенціал виживання підприємства, конкурентний потенціал;
- антикризовий, офіційний, тіньовий [3].

Існують різні підходи до визначення поняття «потенціал». З досліджень таких вчених, як: Авдеєнко В.Н., Сосненко Л.С., Отенко І.П. можна відзначити такі основні підходи, як ресурсний (виробничий) та результативний, зображені на рис. 1 [3].

Представники першого, ресурсного (виробничого) підходу стверджують, що потенціал – це сукупність необхідних для функціонування або розвитку системи різних видів ресурсів, якими володіє будь-яка господарча система. До складових потенціалу в цьому розумінні відносять відповідні трудові, матеріальні, фінансові та інформаційні ресурси, які залучаються у сферу вдосконалення виробництва. Сюди ж включають і сукупність ресурсів, які забезпечують необхідний рівень організації виробництва

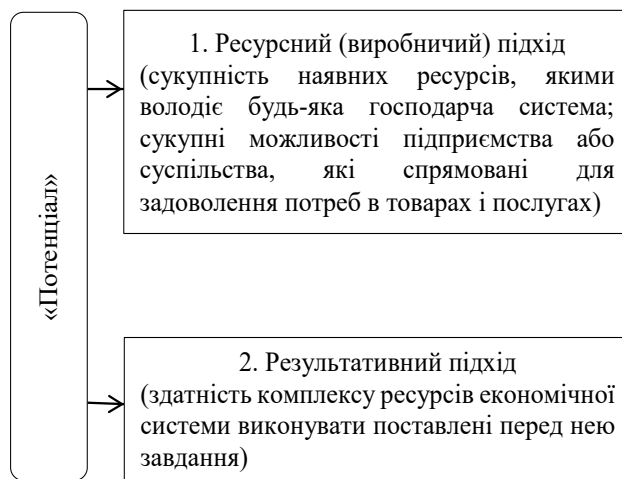

Рис. 1. Підходи до визначення терміна «потенціал»

та управління, ресурси сфери освіти і перепідготовки кадрів [5].

Разом із тим, потенціал у рамках цього підходу трактується, як потенційні або сукупні можливості підприємства (або суспільства), що забезпечують досягнення поставленої мети та спрямовані на задоволення потреб у товарах та послугах [6]. Ресурсний підхід є базовою концепцією розвитку уявлень поняття потенціалу. Саме вона лежить в основі розвитку інших концепцій та підходів до визначення, розуміння та уявлення поняття потенціалу як економічної категорії.

Представники другого, результативного, підходу розглядають потенціал, як здатність комплексу ресурсів економічної системи виконувати поставлені перед нею завдання. Потенціал, на їхню думку, – це цілісне уявлення про єдність структури і функції об'єкта, вияв їх взаємозв'язку. На цій основі робиться висновок про сукупні можливості колективу виконувати певні завдання – що вдаліше склалася структура об'єкта, що більше відповідають одні одним його структурні та функціональні елементи, то вищими будуть його потенціал і ефективність [7].

Розглянувши ці підходи, можна сказати, що поняття «регулятивний потенціал» належить до другого підходу – результативного. Поняття регулятивного потенціалу виражається у можливостях, за допомогою реалізації яких можна досягнути певної мети, його можна віднести до процесів регулювання, так як процес регулювання має на увазі під собою досягнення певних результатів. Регулятивний потенціал – це сукупність усіх наявних (передбачених чинним законодавством) засобів та можливостей свідомої реалізації регулюючої функції податків, що містяться в кожному окремому податку (зборі) й податковій системі в цілому [8]. Виходячи з цього, регулятивний потенціал – це можливість регулювання, міра регульовального впливу на певний процес. Отже, регулятивний потенціал має відношення до податкового регулювання.

Регулювальна функція податків вказує на те, що вони мають безпосередній вплив на фінансово-господарську діяльність суб'єктів господарювання та країни в цілому. Зміни у структурі податків та розмірах їх ставок спроможні змінювати і темпи економічного розвитку в окремих галузях або сферах діяльності: сповільнювати або посилювати нагромадження капіталу шляхом впливу на інвестиційну діяльність; розширювати або звужувати платоспроможний попит населення країни; впливати на результати зовнішньоекономічної діяльності шляхом лібералізації або, навпаки, протекціоністським заходам стосовно руху товарних потоків, що забезпечує вибір між розширенням експорту або імпортозаміною, як типами економічного зростання [9].

Процес податкового регулювання базується на свідомому, активному й цілеспрямованому використанні існуючої незалежно від волі суб'єктів управління регулювальної функції податків задля отримання певних соціально-економічних результатів. Тобто регулювальна функція податків виступає основою податкового регулювання. Податкове регулювання – це заходи непрямого впливу на економіку, економічні і соціальні процеси шляхом зміни видів податків, податкових ставок, встановлення податкових пільг, зменшення або збільшення податкового навантаження, відрахувань до бюджету [10].

Однією з найважливіших і найбільш ефективних складових державного регулювання є податкове регулювання, об'єктами якого виступають соціально-економічні процеси на мікро-, мезо- та макрорівнях. За допомогою податкового регулювання вирішуються такі важливі макроекономічні задачі, як стимулювання збільшення масштабів діяльності суб'єктів господарювання, стимулювання раціонального використання ресурсів, створення зацікавленості в розвитку підприємницької ініціативи, підвищення економічної зацікавленості підприємств в інноваційному розвитку.

Податкове регулювання у всіх його виявах реалізується на практиці шляхом застосування спеціальних засобів податкової політики – регулятивних інструментів, можна зазначити, що регулятивний потенціал наявний в інструментах податкового регулювання. Під інструментом податкового регулювання розуміється сукупність норм податкового законодавства, що забезпечують вплив держави на економічну поведінку платника податків через його економічні інтереси з метою досягнення певного економічного або соціального результату. Інструменти, які застосовують у практиці податкового регулювання, не є однорідними та мають свою класифікацію, де вони розподіляються за призначенням, цілями, сферою впливу, тощо. У рамках теми цієї статті розглянемо інструменти за призначенням (напрямом впливу). За таким показником

інструменти поділяються на стимулюючі, стримуючі та інструменти підтримуючого характеру (підтримуючі) [11].

Перша група включає в себе інструменти, застосування яких заохочує та стимулює. Це інструменти, застосування яких зацікавлює (стимулює) платників податків у здійсненні дій, пріоритетних, з точки зору суспільних інтересів. У загальному випадку використання таких інструментів дозволяє знизити податкове навантаження на відповідних суб'єктів оподаткування, зменшуючи тим самим непродуктивне вилучення їх фінансових ресурсів.

Інструменти стримувального (дестимулюючого) характеру, навпаки, збільшують податкове навантаження на платника податків у випадку здійснення ними небажаних (з точки зору інтересів держави) дій або господарських операцій. Унаслідок цього здійснення таких дій або господарських операцій стає порівняно менш рентабельним, тобто, менш цікавим для платників податків.

Третя група інструментів податкового регулювання – це інструменти підтримуючого (компенсаційного) характеру. Їх призначення – виправлення викривлень, зв'язаних з вадами ринкового розподілу ресурсів, компенсація негативного впливу на платників зовнішніх (відносно них) факторів або підтримка таких дій платника, які відповідають загальнодержавним інтересам.

Інструментами регулювання є прямі і непрямі податки. Регулюючий вплив здійснюється через підвищення або зниження ставок податків, їх диференціації для різних категорій платників податків або типів об'єктів оподаткування, розширення або звуження бази оподаткування та неоподатковуваних мінімумів, звільнення від податків окремих категорій платників, надання податкових пільг та податкових знижок. Зміни періодичності сплати податків, розподіл податків по рівнях податкової системи. Результативність податкового регулювання визначається регулятивним потенціалом податкової системи та кожного окремого податку або збору. Таким чином, розглядався регулятивний потенціал інструментів податкового регулювання: податків.

Регулятивному потенціалу такого інструменту, як податкові пільги ще не було приділено уваги. Потрібно зазначити, що податкові пільги – це один з інструментів державного регулювання. Даний інструмент як податковий регулятор є важливим, так як пільги являються інструментом регулювання, то і потенціал, який вони в собі мають, буде саме регулятивний.

Регулятивний потенціал податковий пільг виражається у тому, наскільки повно та ефективно податкові пільги можуть виступати у ролі інструменту реалізації регулятивної функції податків. Податкові пільги мають можливість брати участь у регулюванні економічних процесів

та мати на такий процес регулятивний вплив для досягнення певної мети. Ключова властивість податкових пільг як інструменту податкового регулювання – це стимулюючий вплив. Унаслідок застосування заходів податкового стимулювання за допомогою пільг знижується податкове навантаження на платника, у результаті чого непродуктивні витрати у вигляді податкових платежів скорочуються, а власні його оборотні кошти збільшуються. Наслідком цього є виникнення реальної економічної зацікавленості такого суб'єкта господарювання у виконанні всіх умов, передбачених нормами податкового законодавства, що регламентують застосування конкретного інструмента податкового регулювання. А виконання таких умов, якщо, звичайно, вони сформульовані коректно й з достатньою повнотою, в остаточному підсумку повинно націлювати платника на вирішення саме тих завдань соціально-економічного розвитку, в яких безпосередньо зацікавлена держава.

Висновки з проведеного дослідження.

Таким чином, автором статті було обґрунтовано значення регулятивного потенціалу в податковому регулюванні. Регулятивний потенціал має тісне відношення до системи податкового регулювання, так як це поняття за своєю сутністю означає використання наявних можливостей регулюючого впливу для досягнення певних цілей, що відповідає завданням податкового регулювання. Можливість реалізації регулятивного процесу в податковому регулюванні проявляється в результаті виконання найважливіших макроекономічних завдань: стимулювання збільшення масштабів діяльності суб'єктів господарювання, стимулювання раціонального використання ресурсів, створення зацікавленості в розвитку підприємницької ініціативи тощо. Тому дослідження значення регулятивного потенціалу у податковому регулюванні доцільне.

Податкове регулювання реалізується на практиці шляхом застосування спеціальних засобів – інструментів регулювання, тому регулятивний потенціал міститься саме в цих інструментах. Здебільшого в роботах науковців розглядався регулятивний потенціал в таких інструментах, як прямі та непрямі податки. Також регулятивний потен-

ціал міститься і в податкових пільгах, як одному з інструментів регулювання, так як головною властивістю податкових пільг як інструменту податкового регулювання є стимулюючий вплив. Завдяки такому впливу відбувається зниження податкового навантаження та сприяння розвитку господарської діяльності платника податків.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Ворсовський О.Л. Теоретико-методологічні основи інвестиційного потенціалу підприємства // Інвестиції: практика та досвід. – 2007. – № 15. – С. 8–11.
2. Економічна енциклопедія / [редкол.: С.В. Мочерний]. – К.: Видавничий центр «Академія», 2002. – 952 с.
3. Педченко Н.С. Аналіз сутнісних підходів до розкриття категорії «потенціал підприємства» та їх упорядкування / Н.С. Педченко // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2011. – Вип. 7(2). – С. 102–108.
4. Педченко Н.С. Аналіз сутнісних підходів до розкриття категорії «потенціал підприємства» та їх упорядкування / Н.С. Педченко // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – 2011. – Вип. 7(2). – С. 102–108.
5. Авдеенко В.Н., Котлов В.А. Производственный потенциал промышленного предприятия. – М.: Экономика. – 1989. – 240 с.
6. Сосненко Л.С. Анализ экономического потенциала действующего предприятия. – М.: Издат. дом «Экономическая литература». – 2003. – 208 с.
7. Отенко И.П. Методологические основы управления потенциалом предприятия. Научное издание – Харьков.: Изд. ХНЭУ. – 2004–216с.
8. Иванов Ю.Б. Регулятивный потенциал податковой системы Украины. Монография / За заг. ред. докт. екон. наук, професора Ю.Б. Иванова. – Харків: ХНЕУ. – 2009. – 400 с. (Укр. мов.).
9. Иванов Ю.Б. Функции податков та податкове регулювання / Ю.Б. Иванов // Формування ринкової економіки України. – 2009. – Вип. 19. – С. 36–43.
10. Податковий менеджмент: [підруч.] / Ю.Б. Иванов, А.І. Крисоватий, А.Я. Кізіма, В.В. Карпова. – К.: Знання. – 2008. – 525 с.
11. Податкова політика: теорія, методологія, інструментарій. Навчальний посібник. / Під редакцією д-ра екон. наук, проф. Иванова Ю.Б., д-ра екон. наук, проф. Майбутова І.А. – Х.: ВД «ІНЖЕК». – 2010. – 492 с. Укр. мова.